

Det som aldri dør

av

Øistein Borge

En Bogart Bull-krim

Det finnes hemmeligheter i alle familier. De kan være innmurt i vegger, skjult i genetikken eller bortgjemt i det enkelte menneskets samvittighet. De er små avsnitt av en større historie, visket ut av dem som kjente seg tjent med at ikke alt ble fortalt. Slik eksisterer hemmeligheter i tanker og viten, helt til de dør ut med de som bærer på dem. Da oppløses de i aske eller smuldres til jord, blir til ørsmå fragmenter, som bokstaver drysset tilfeldig ut på marken, og således umulig å lese for de som kommer etter oss.

1

Nord-Irland

Fredag formiddag 13. mai, 2016

Hva i helvete gjør vi her?

Hun nøyde seg med tanken, men hadde lyst til å rope det høyt. Fantest det en mer absurd måte å tilbringe ferien på enn å rote rundt på den nordirske landsbygda på jakt etter en grav? En tom grav. Hun skottet bort på ektemannen som satt i førersetet på den lille leiebilen. En hånd på rattet mens han sjekket den bærbare GPS-en med den andre. Koordinatene hadde han fått fra en journalist i *The Irish Times* før de forlot Oslo.

Hun hadde ytret forsiktige protester da han lanserte idéen om Belfast som reisemål. Minnet ham på at de fremdeles hadde byer som Wien, Brügge og Lisboa til gode. Men hun ga etter, som så ofte før. Han var hobbyhistoriker med Europas nyere konflikter som fremste interessefelt, et faktum som gjorde Belfast like forlokkende for ham som Firenze ville være for en som dyrket renessansen. Hun hadde fulgt ham til Sarajevo for to år siden og blitt belønnet med Istanbul året etter. Nå var de her, i hjertet av en hundre år gammel uavhengighetskrig, en feide som for tiden var uten flamme, men hvor det fremdeles ulmet i glørne.

Hvor mye egotisme var det rimelig at hun aksepterte? *Hvor oppofrende måtte man være for å holde liv i et ekteskap?*

Nesten førti år nå – sommeren 1978. Hun hadde hatt deltidsjobb i baren på nattklubben Safari, datidens tempel for unge mennesker på Oslos vestkant. En vakker dag bare sto han der. Et skjevt smil under en solbleket lugg og en pekefinger rettet mot ølkrana. Det var dette gåtefulle øyeblikket som kun et mindretall får oppleve, øyeblikket der du ser inn i et annet menneskes øyne og bare vet. Det hele er på merkelig vis avgjort før et eneste ord er sagt. Hva var det den religiøse svigerfaren hadde sitert fra bibelen i sin tale til brudeparet et snaut år senere? *Og Herren sa: Dette er mitt bud til dere – elsk hverandre!* Noe sånt. Hvis Gud hadde slumpet til å spørre henne, ville hun sagt at han burde respektere folks intimsone i større grad.

Marion O'Neill.

Det var det hun het, den katolske kvinnen som ikke lenger lå i den umerkede graven. Hobbyhistorikeren hadde fortalt henne den tragiske historien på flyet over Nordsjøen. O'Neill var enke og eneforsørger for fem unger da hun forsvant sporløst en sensommernatt i 1976. Tjuefem år senere, da Belfast-avtalen var signert og paramilitære styrker på begge sider var innvilget amnesti, hadde to tidligere IRA-medlemmer pekt ut stedet der hun lå. De hadde selv dratt henne inn i en varebil, kjørt henne ned til Bryansford, skutt henne i nakken og gitt henne en grunn grav i et øde skogholt. Dette var straffen *Provisional IRA* idømte folk som forsynte fienden med opplysninger om sine egne eller forrådte dem på annen måte. Som regel lot de liket av en overløper ligge der det falt, til skrekk og advarsel for andre. I O'Neills tilfelle var den døde blitt skjult, angivelig av hensyn til de fem barna.

Hva skal du dit etter? hadde hun spurt samme morgen. *Graven er jo tom.*

Jeg vil gjerne se stedet der det skjedde, svarte han.

Han ville gjerne se. Hun hadde venninner som klaget over at mennene deres tilbragte for mye tid på golfbanen. De ante ikke hvor heldige de var.

Utenfor sidevinduet suste et massivt steingjerde forbi og foten hennes famlet instinktivt etter bremsepedalen som ikke var der. Pundet måtte de konservative engelskmennene gjerne beholde, men høyrekjøring og rattet på riktig side måtte det vel være mulig å innføre?

Et blikk på ektemannen igjen. Snart sytti år gammel og nyslått pensjonist, men med ansiktsuttrykket til et barn på vei til Disneyland. Så tok hun seg i det. Han hadde tross alt spurt, ikke tvunget henne med. Hun kunne nedlagt veto. Da ville de ha sittet på Café Central i Wien nå, med Sachertorte på bordet og billetter til kveldens forestilling i operaen.

«Du er så stille,» sa han. «Hva tenker du på?»

Hva tenkte hun på? Hun strakk ut en hånd og klappet ham på armen.

«At det må være dette som er kjærlighet,» sa hun.

*

Noen minutter senere nådde de Castlewellan. En hovedgate og et knippe tverrgater, plettfritt og fredelig. Bussen foran dem sneglet seg av sted og ga henne anledning til å studere omgivelsene. Pub, posthus og kolonial. Svartlakkerte smijernsporter og

smårutede vinduer med pelargonia, stemorsblomster og petunia i kassene. Postkort-idyll, uten spor av det sekterisk hatet som hadde satt Nord-Irland i brann.

Så det sånn ut her den gangen Marion O'Neill passerte gjennom på sin siste reise? undret hun. Kunne landsbyen være rendyrket katolsk eller protestantisk, en slags velfrisert ghetto? Et øyeblikk vurderte hun å spørre ham, men lot det være. Akkurat nå var stillheten å foretrekke, fremfor et femten minutter langt foredrag uten punktum. Eller komma, for den saks skyld. Han hadde bemerkelsesverdig kapasitet på utpust.

De nådde utkanten av landsbyen, der en bensinstasjon, en bussgarasje og en brunsvidd fotballbane uten tribuner avløste idyllen. Et skilt pekte mot høyre: B180 mot Bryansford og Tollymore Forest Park.

«Vi skal følge denne et lite stykke før vi tar av igjen,» sa han og vippet opp retningsviseren. «Vi burde være fremme om et kvarters tid.»

I veikanten dukket det opp et håndmalt skilt, høyt som en voksen mann:

**Prepare
to meet
thy God.**

Amos 4V12

Hun glodde.

«Så du det?»

«Presbyterianere,» smilte han. «De har et litt mer fundamentalistisk syn på kristendommen enn min far hadde.»

*

Siste rest av bebyggelse forsvant i kjølvannet deres. På begge sider av veien vokste det majestetiske bøketrær, med greiner som filtret seg sammen over dem. En lav sol i front sendte strimer av lys gjennom løvverket og fikk det til å glitre. Som strålespillet i en slepen diamant, tenkte hun. Hvordan så en tom grav ut etter førti år? Hva var det han ville se? Et søkk i bakken? Ingenting? En gjengrodd flekk i skogen, der en kvinne på alder med deres egen datter var blitt myrdet? Hun kunne forstå folk som oppsøkte historisk slagmark. Waterloo, Gettysburg eller strendene i Normandie.

Men dette?

De tar av igjen og kommer inn på oljegrus. Veien smalner, slynger seg svakt oppover i terrenget. Etter et par minutter når de et punkt der den deler seg i en V. Til

høyre forsetter oljegrusen. Han bremses opp og sjekker GPS-en. Svinger til venstre, inn på en kjerrevei der gresset mellom hjulsporene subber mot bilens underlag. Tett blandingsskog på begge sider. I veikanten vokser det horder av revebjelle, vakre i sin purpurrøde prakt, men giftige som cyanid.

«Kan ikke være mer enn noen hundre meter nå.»

Hun vet ikke om han snakker til henne eller til seg selv. Bare nikker, glad for at den morbide utflukten snart vil være over. Etterpå skal de tilbake til Belfast. Lunsj. Kanskje et glass Riesling eller to? Helst to.

Rundt neste sving har noen ryddet vei gjennom et vindfall. Han sakner farten. Midtre del av stammen, tjukk som livet på en voksen mann, er fjernet der den har sperret for passerende kjøretøy. Snittene i treverket lyser. På bakken ligger flisen strødd, også den helt fersk, med farge lik fullmodne hvetekorn.

«Noen har gjort oss en tjeneste,» sier han. «Ville vært vrient å snu bilen her.»

To nye svinger og så tar veien slutt. I en snuplass. Eller en parkeringsplass. Ved foten av en prektig hengebjørk står en hvit kassebil med blå dekor:

Mitchell & O'Connor
Plumbing and heating

Turgåere? tenker hun. Eller kanskje andre som er ute i samme vanvittige ærend som oss? Rørleggere på skogtur en fredag formiddag? Hun sier det. Ektemannen trekker på skuldrene.

«Arbeidsløsheten er fremdeles høy i dette landet. Det er vel bedre å gå en tur i skauen enn å sitte på foran TV-en.»

Han åpner bildøra og kravler seg ut, fremdeles med den hersens GPS-dingsen i hånden. Hun skotter bort på kassebilen. Den ser ny ut. I hvert fall er den nyvasket.

«Kommer du?» sier han.

Hun nøler, men åpner så døra. Da hører hun den. Svarttrosten. En urytmisk, men vakker plystrelyd, forlokkende, som om den kaller håpefullt på en make. Lyden demper uroen hun føler. Minner henne om hagen hjemme på Nordberg. Tre år på rad har hun observert dem i det store kirsebærtreet nede ved annekset, en hann og en hunn, som regel på sen ettermiddag eller tidlig kveld.